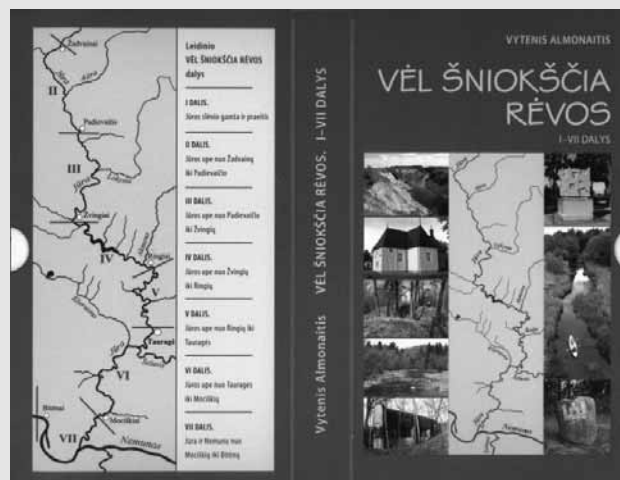

KELIONĖ JŪROS UPE IR NEMUNU IKI RAMBYO

POVILAS SAUDARGAS, JONAS VARAUSKAS

Dešinėje – knygų „Vėl šniokščia rėvos“ komplekto viršelis

Žmonės ir jų pomėgiai įvairiai apibūdinami: protingas, žaidžiantis, skaitantis, nerimstantis, keliaujantis ir t. t. Smagu bendrauti su įdomiais žmonėmis, ypač tais, kurie yra daug pasaulio matę, gerai pažįsta savo gimtąjį kraštą. Kiekviena kelionė, turinti aiškų tikslą ir apibrėžtą kryptį, gali būti įdomi. Itin vertingos tos, kurių metu siekiama pažinti savo šalį, jos kultūros paveldą, savo tautos gyvenimo būdą. Vilniaus žemaičių kultūros draugijos nariai (toliau – VŽKD) jau daug metų organizuoti keliauja po Lietuvą ir kitus kraštus. Draugijos Garbės narys yra Everesto ir kitų aukščiausių pasaulio viršukalnių nugalėtojas Vladas Vitkauskas, vienas iš nepamainomų ekskursijų vadovų – prof. Libertas Klimka, kelionių organizatorė – draugijos pirmininkė Dalia Juodkaitė-Dirgėlienė.

Viename iš kultūros vakarų, kuriuos draugija organizuoja kas mėnesį, svečiavosi Lietuvoje žinomi leidinių autoriai doc. Vytenis Almonaitis ir jo žmona Junona Almonaitienė. Jie kultūros vakaro metu Vilniaus žemaičius pakvietė neakivaizdiniu būdu plaukti Jūros upe ir Nemuno atkarpa iki Rambyno, pakrantėse pasižvalgyti po Mažąją Lietuvą ir pristatė keliautojams skirtą V. Almonaičio išleistą septynių knygelių rinkinį „Vėl šniokščia rėvos“ (Keliautojo žinynas, 2010–2012, d. 1–7, 236 p., iliustr., portr., žml.).

Lietuva mena daug iškilų mokslo ir kultūros žmonių, kurie savo keliones po gimtąjį kraštą aprašydavo. Toks buvo ir žygeivių pirmtakas – kunigaikštis, hidrografas, istorikas ir etnografas Konstantinas Tiškevičius (1806–1868), 1857 m. suorganizavęs mokslinę ekspediciją, su būriu ano meto šviesuolių keliavęs Nerimi (Vilija) nuo jos ištakų iki santakos į Nemuną. Ši kelionė aprašyta leidinyje „Neris ir jos krantai“, išleistame 1871 m. Drezdene. Lietuviškai K. Tiškevičiaus knyga išleista 1992 m. (Vilnius: Mintis, 398 p., iliustr.). Tai pirmas mokslinis bandymas kompleksiskai tirti ir aprašyti Lietuvos upes bei jų pakrantes. Knygoje K. Tiškevičiaus rašo: „Nuo kaimo trobelės prie trobelės, kiekvienoje jų tyriau buities dalykus, ieškojau tautos padavimų arba bendruomenės dainelių, to jos ženklų, kuriuo visuomet taip galingai išsiskleidžia tikrasis tautos būdas“ (p. 27). Įstabu, kad po 150 metų Lietuvos ir Baltarusijos žygeiviai pakartojo šią kelionę. Vilniuje buvo suorganizuota mokslinė konferencija kelionės rezultatams aptarti, Lietuvos Mokslų akademijos bibliotekoje surengta paroda, skirta K. Tiškevičiui, konferencijos dalyviams ir žygeiviams.

Tarp pirmųjų po Žemaitiją keliavusių ir ją tyrinėjusių žygeivių

buvo profesorai Jonas Končius bei Viktoras Ruokis. XX a. 3 dešimtmetyje jie keliavo Minijos upe ir jos pakrantėmis. Tyrimo duomenys paskelbti žurnale „Gimtasai kraštas“ (1934, Nr.1–4).

J. ir V. Almonaičiai tęsia savo pirmtakų tradicijas.

Kad keliautojams būtų patogiau, leidinio „Vėl šniokščia rėvos“ knygelės sudėtos į gražiai apipavidalintą dėžutę. Leidinukai aukštos poligrafinės kokybės, gausiai iliustruoti. Vakaro metu V. Almonaitis pademonstravo, kaip patogiu ir saugu jomis naudotis bet kokiomis oro sąlygomis. Susirinkusiesiems buvo paaiškinta ir kas yra rėvos: „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ šį žodį apibūdina kaip slenkstį ar seklumą, kurį keliautojui tenka įveikti.

VŽKD ir J., V. Almonaičių šeima sieja ilgamečiai ryšiai. 2007 m. kartu suorganizuotos J., V. Almonaičių knygos „Karšuva“ sutiktu vė, kalbėta apie šio krašto istorijos ir kultūros tyrimus, senuosius Žemaitijos istorinius dokumentus bei paminklus. Kitame kultūros vakare Junona ir Vytenis pasakojo apie įdomius turistinius maršrutus, lankytinas laisvės kovų vietas. V. Almonaitis turi ilgametę kelionių Jūros upe patirtį. Ja jis pasidalijo ir su Vilniaus žemaičiais. Papasakojo jis ir apie baltų kraštų istorijos studijas, leidinį „Žemaitijos politinė ir visuomeninė padėtis XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje“, kurioje paskelbti svarbiausi jo disertacijos teiginiai.

J. ir V. Almonaičiai daug kartų įveikė Jūros rėvas. Pirmųjų kelionių įspūdžiai, patirtis paskatino parašyti studentišką kelionių knygą „Ką šniokščia Jūros rėvos“ (1994 m.). Vėlesnių kelionių metu buvo surasta daug anksčiau nepastebėtų gamtos paminklų, surinkta naujos istorinės ir etnokultūrinės medžiagos. Ši informacija praturtino spaudai parengtus naujausius leidinius.

Vakaronės metu Algimantas Jucevičius V. Almonaičio keliautojų žinyną palygino su Juozo Obelieniaus turistams skirtomis knygomis, pasidžiaugė leidinio originalumu, juose pateikiamos informacijos gausa ir įvairiapusiskumu. Kultūros ministerijos darbuotoja Irena Seliukaitė kalbėjo apie V. Almonaičio ryšius su garsių Lietuvos kraštotyrininkų darbais, išskyrė autoriaus kruopštumą, preciziškumą, vaizdingą informacijos pateikimo būdą. Anot jos, leidinys peržengia keliautojams upe skirtą vadovo rėmus ir yra naudingas visiems, besidomintiems istorija, archeologiniais tyrimais, architektūra, kultūros paveldu.

V. Almonaičio rinkinys išsiskiria iš paskutiniausiais metais pasirodančių tokio pobūdžio leidinių. Jis kiekviename kelionės tarpsnyje

Knygų „Vėl šniokščia rėvos“ komplekto penkių knygų viršeliai (iš septynių) viršeliai

orientuoja žygeivį, teikia žinių apie upę ir jos pakrantes, apie kovas su kryžiuočiais, tame krašte gyvenusias baltų gentis, regiono gyvūniją ir augmeniją, architektūrą, gyvenamosios kultūros ypatumus. Ypatingas dėmesys skiriamas antisovietinių rezistencijos kovų dalyviams, jų atminimo paminklams.

Pratarmėje autorius tiksliai nusako ilgamečio darbo paskirtį: „Keliautojų patogumo dėlei šis žygių vadovas padalintas į nestoras knygeles. Tai leidinys, skirtas neskubantiems, žingeidiems ir mylintiems savo upes, gimtąją žemę ir visą Tėvynę. Jei keliausi Jūra, šis kelvedys stabdys tave prie kiekvieno piliakalnio, kvies užkopti ant kiekvieno vaizdingesnio skardžio, prašys patylėti prie kiekvieno paminklo Laisvės kovotojams“. [...] „Sudėję septynias knygeles į vieną aplanką, turėtume 10 autorinių lankų solidų leidinį, gausiai iliustruotą kokybiškais nuotraukomis, schemomis ir žemėlapiais (iš viso 330), 95 lankyti rekomenduojamas vietas.

Pradėti kelionę siūloma nuo Žadvainių, aplenkiant upės ištakas ir Rietavą. Argumentai labai rimti. Sovietiniai gamtos pertvarkytojai tiek „numelioravo“ upę, kad 30 km ruože liko tik sekus kanalas. Šiandien tik einant pėstute dar galima rasti šaltinių gaiviu vandeniu maitinamus senvagės duburius.

Keliaujant Jūra vis dėlto maga užsukti į puikiai tvarkomą Rietavo muziejų, jį supantį buvusį kunigaikščių Oginskių parką, išskirtinės architektūros restauruotą miestelio bažnyčią. Knygoje pasakojama apie Rietavo dvaro savininką kunigaikštį, garsiojo polonezo

„Atsisveikinimas su Tėvyne“ autorių Mykolą Kleopą Oginskį, jo sūnų Irenėjų, vaikaitį Bogdaną.

Pirmojo maršruto dalyje, kaip ir visame leidinyje, daug žinių teikiama apie Jūros pakrančių miškuose veikusių partizanų ir jų rėmėjų, kovojusių 1944–1959 metais (ginkluotas rezistencinis judėjimas Žemaitijoje ilgai išsilaiškė, čia daug partizanams skirtų paminklų).

Leidinyje „Vėl šniokščia rėvos“ išsiskiria VII dalyje aprašytas maršrutas „Jūra Nemunu nuo Moliškių iki Bitėnų“. Plačiau aprašoma 16 lankytinų vietų: piliakalniai ir dvarų sodybos, Karaliaučiaus srities vietovės – Ragainė, Bitėnai ir kitos, kur įspausti Martyno Mažvydo pėdsakai. Čia buvo spausdinama lietuviška draudžiama spauda, J. Basanavičiaus ir J. Šliūpo redaguojama „Aušra“ bei kitos Mažosios Lietuvos vietovės. Lankytina Martyno Jankaus spaustuvė-muziejus Bitėnuose. Prie jo – „paveikslų sodas“ (kūrinių Mažosios Lietuvos tema ekspozicija po atviru dangumi). Ant Nemuno kranto pavyzdinčiai sutvarkytos Bitėnų-Užbičių kapinės. Aukščiausioje šių apylinkių vietoje nuo 1991 m. ilsisi lietuvininko, visuomenės veikėjo, filosofo, rašytojo Vydūno palaikai.

Pasakodamas apie Rambyno alkakalnį, knygos autorius rašo: „Stovint ant šventkalnio ir žvelgiant į nutolstantį Nemuną bei jo slėnyje skęstančią saulę, tenka pamąstyti apie kitus žygius Lietuvos upėmis [...]“ (p. 38).

Norisi tikėtis, kad po tokių kelionių pasirodys ir ne viena puiki knyga, pakviesianti mus keliauti ir nenurimti...

Jūros upė ties Jurbarku ir Jurbarko krašto muziejus Jurbarko parke. Danutės Mukienės nuotraukos